

MAGAZIN DM

Fehér sziklák

Az életlen csákány tüzes sziklát vett a fehér bazaltsziklák. Széthasítani, kiemelni a föld alól, kézi erővel: lehetetlen. Pedig parancsba adták, hogy itt a hegy oldalában, közel két ezer méter magasan, 80 centiméter széles, egy méter mély és fejenként öt méter hosszú futóútot kell ásni a védelmi vonalhoz.

Az augusztusi nap forró tüzzel meztelen testünkre, dél felé már az erősen barna bőrt is égette. A veríték ömlött egész testünkről, nadragunk korbácnak tevék mozogtak, csíptek, s levegőtől állapontunkat a gyöttré érzesek is fokozták: mi lesz, amikor kiderül, hogy a parancsot nem hajtottuk végre? Ha rára verhetné, esetleg agyonlőné... A delől már túl vagyunk, ám van olyan rész, ahol a felszín alá csak egy ásonnyomnyira jutottam. Rátenetesen követ a talaj, ezek az ócska márványokkal, lapokkal kénytelenül belevájni a sziklába. Ezt az utazást is — akik felülvizelnek rajna — tudják, de mégis erőszakolják, hogy itt busszüljünk.

Már jött is az egyik, hosszú vessző a kezében:

— Nem haladunk! Kényelmetesebben? Tán kemény a kő? Csak puhítsák szépen, vagy beledögének! Senki nem megy el innen, amíg az egy méter mély árok készen nincsen. Ezt kívánja a magyar haza! Nyomás! Ne lazálj! Ha kell, egész éjjel itt lesztek!

Es a pőrére ve'kőzött, a sziklák földe görnyedő emberek barna hátát végigverte mogyoróva veszejevel úgy, hogy nyomában kiserkent a piros vér...

Késő délután feltámadt a közeli front. Aknák süvítettek a fejünk felett. A szovjet csapatok támadásba lendültek. A menekülő áradat, a vontatott ágyúk, teherkocsik, gőzölgő guruló konyhák, máhás, gyalogos katonák bennünket is sodortak lefelé a hegyoldalba vájt keskeny úton: megkezdődött a visszavonulás.

A sziklába vájt védőárok soha nem készült el, de a háború embertelensége, a fehér sziklák keserű emléke kitörölhetetlen...

Szerencsével és egyéni akarat, tal megmenekültem a háború poklából, s hazaértem Szegedre. A fogadalmi templom magas tornyai tűntek fel először a december-hajnali szürkéségben, amint a füstös mozdony — amelyre román masinisták Temesváron felengedtek — lassan porozkált át a Tisza felett, s csodálkoztam, hogy hon maradt a régi vasúti híd. Aztán a Rendezőn — oda futottunk be — megtudtam, hogy sajnos a bombák elpusztították a vashidat is és a szovjet utász katonák fából építettek egy másikat.

És az első felvilágosítás elgyötörtégemben me'engető érzést váltott ki. Elindultam, hogy megkeressem szereltemet: élnék-e? A hazaérkezés mámore erőt adott a sietésre. Már kivilágosodott, s a Nagykőrűt sarkán két géppisztolyos szovjet katoná állított meg. Egyiküknek szép magyaros bajusza volt — de oroszul beszélt. Nem értettem, csak azt a szót: „robot”, s majd azt is, hogy „dava”...

Kényszeredetten mentem velük, s mire a Tisza-partra értünk, voltunk vagy húszan: hasonló módon „gyűjtötték” össze az embereket, s a vasúti híd lábánál már jócskán feketéltek a civilek. Ide kellett jönni, erősíteni a fapilléreket. A katonák kiadták a feladatot egy-egy csoportunk — tolmácsok segítségével: a parton nagy kupacokba ömlesztett fehér szikladarabokat hordjunk a pilléroszlopok tövéhez és ott dobjuk a vízbe. Csak vigyázzunk, a vastag hajópallók egyezővel haladjunk, kis távolságra egymástól, különösen óvatossá legyünk a pillér körüli, keskeny pallókon, amikor a víz fölött vagyunk, s egy másik de'zatoron jönnünk vissza a partra újab kövekért. Nagyon fontos, amit csinálunk, így erősítjük meg a fahíd faoszlopait, hogy el ne vigye a víz sodrása. A harcok folytatásához, a nációk kiűzéséhez az országból ezen a hídon biztosítják az utánpótlás jelentős részét: mi, magyarok így

is járulunk hozzá a teljes felzabaráshoz.

Es hordtuk egyes sorban a fehér sziklákat a keskeny pallókon a Tisza medre fölé, s a víz nyelte a nehéz köveket.

Éreztem, hogy nem bírom tovább. A kezdeti segíteni akarás nem pótolta gyengeségemet. Gyötört az egyébként hetek óta tartó hasmenés is. Amikor egyik menet után visszaértem a partra, kiléptem a sorból és a védtöltés másik oldalára igyekeztem. Valaki utánam kiáltott, de nem álltam meg. Hallottam a mögöttem felgyorsuló lépteiket, de én a töltés tulsó oldalán lecsúsztam és semmivel nem törődve leguggoltam...

A bajszos állt előttem, keze a kerek dobtáras gép'gyerveren nyugodott. Megvárta, míg feláll, összeszedem magam. Egemás szembe néztünk, ő szigorúan tekintett reám, én pedig kissé remegve a rosszléttől, kérón: haza szeretnék menni...

Nem szólt semmit, megfogta a karomat, vezetett néhány métert az út felé és ekkor csendesen mondta: pasli...

A fehér sziklák csobbantak a Tisza medrébe és én felszabadultam elindultam a Hétvezér utcába...

Azóta már harmincegy esztendő telt el. Gyerme'eknk, unokáink vannak. A fehér szikláról s'áger is született, s nemrégiben immár pocakos hasamhoz szorítva ismét cipeltem idomtalan fehér köveket: hétvégi vikendházunk elé sziklakeretet készítünk. Nem hajtott senki mogvoróva vesszővel, nem kellett legyengülni, keskeny pallókon egyensúlyozni a Tisza medre fölött — a családom, a gyerme'eim, az unokáim, a magunk örömeire fáradoztunk. A fehér sziklák körül zöld növények diszlenek.

MARKOVITS TIBOR

Egy nyelvtudós emlékére

Határozott vonásokkal rajzolja meg Kuncz Aladár a sorstársai közt egy fiatal Eötvös-kollégista alakját: a franciaországi internálótáborban, a Fekete Kolostorban raboskodva is állandóan olvasott, jegyzetelt, frogatóit, és annyira vágyott a kiszabadulásra, hogy éhségstrájkjába kezdett. Fogyott, sorvadt, egyre áttetszőbb lett. Barátai rettegve féltették, hogy belehal ebbe a szabadelési kísérletbe. Bárczi Géza volt ez a fiatal ember.

Nem halhatott meg akkor, hisz még hatvan esztendőnyi olyan munka állt előtte, amelyet csak is az ő tudásával és tehetségével lehetett elvégezni.

Már hosszú francia rabsága előtt is jól tudott franciául, de ott tovább mélyítette ismeretét. Itthon aztán kitűnő francia tankönyvet írt, mintegy előkészülve rá, hogy a szakembereknek mindig szélesebb közönségnek szóljon tudományos eredményeivel.

Kuncz Aladár művészetté nemesítette a Fekete Kolostor emléket, Bárczi Géza szép kis tudományos monográfiává, amelyben rendszerezi a magyar nyelv francia jövevényszavait. Ebben a munkájában már megnyilvánul etimológiai érdeklődése. S hogy át tudta fogni érdeklődésével szókészletünk teljességét, fényesen bizonyítja, a máig egyetlen teljes-kerek szófajti szótárunk, és bizonyítja kiváló kézikönyve. A magyar szókincs eredete (több kiadásban).

Összefoglaló, szintetizáló elme! Ezt csodálhatjuk a Bevezetés a nyelvtudományba, a Magyar hangtörténet és A magyar nyelv életrajza olvastokor egyaránt. De úgy volt összegező, hogy mások nézetének rendszerbe szedésekor mindig újat is alkotott: a rendszerben való látásmód mindig új összefüggések feltárásához is vezetett.

Remekelt, példamutatót adott

A KSZV újszegedi gyáranak négy munkásnőjével beszélgettem. A gyár dolgozóinak többsége nő, érthető tehát, hogy amikor sokat dolgozó társadalmi munkásokat kerestem, kiderült, hogy a feladatok is a nőkre maradtak.

Mondják meg nekem, van azon derűnivaló — vagy csak igazán derűni lehet rajta — hogy M. Józsefné cernázónó egyszemélyben szocialista brigádvezető, harmadik cikluson át népi illnök, a Kossuth könyvkiadó könyvterjesztője, na, és az ideai választásokig pártvezetőségi tag is volt, és most csak azért választottak helyette mást, mert közéletben nyugdíjba megy? Vagy B. Miklósné vetüléksévélonó, a szocialista brigád alapító vezetője, párt-végrehajtóbizottsági tag a vállalatnál, a városi 46-os lakókerület tanácsagja, a Csongrád megyei tanács közművelődési bizottságának tagja, dolgozik a Radnóti gimnázium szülői munkaközösségében és a marxizmus-leninizmus esti egyetem első éves hallgatója — mindezt kétygyermekes anya léte? N. Józsefné nyersáruátvevő munkaköre mellett hat — most már nem is részletezem! — társadalmi megbízatással bírókzik, mindenki azt mondja, eredményesen. K. Ernőné cernázó, miután őt feladatát felsorolta, sietve hozzászólszik a hatodikát, majd kisvártatva kiegészíti: ja, és iskolába is járok.

Mit jelent számukra a sok társadalmi munka? Ha megfogalmazzák, ha nem, hallatlan erőfeszítést, örlődést és idegkedést. Ma már az olimpiára se nagyon mondjuk, hogy a részvétel a szép és a lényeg, nem a győze'm, mert nem igaz az, hogy oda azzal a szándékkal készül és utazik valaki: majd-csak legyőznek. Az ember nem született vereségre, egy embert se ítéltünk arra, hogy ereje megfeszítésének ára, kudarc legyen.

Kudarc, persze, csak akkor van, ha azt mindenki látja, ha

Feladatok súlya alatt

teljesen nyilvánvaló. Ha még csak magunk tudjuk, hogy a legerélyesebb evezőcsapások ellenére is a hullámvölgy szírpantja maga felé az embert — még nincs kudarc. Nézzék el nekem ezt a moralizálást — nem öncélú, esküszöm, nem az! Közöttünk járnak azok az emberek, akik évek óta többet dolgoznak, mint ami elviselhető. S ha erről szólok, keserűséget nem titkolhatom, nem is akarom, mert félttem őket, hiszen a legjobbjaink vannak közöttük. Azok, akik nem azért hajszolják magukat, hogy több pénzük, kocsijuk, vagy nyaralójuk legyen, hanem az értünk végzett, a közösségért vállalt sok-sok feladat terhét hordják.

Leginkább azokat félttem, akik nem is panaszkodnak.

Ezért csak hallgatom, ahogy a kendergyári asszonyok egymás szavaikt-gondolatait továbbfűzve beszélnek, miképp látják el egyegy munkakörüket. Hiszem, hogy B. Miklósné jó tanácsag, és még sokkal jobb lenne, ha csak ez az egy megbízatása volna. Elhiszem azt is, hogy K. Ernőné más ember lett, mióta a közfigyelem kíséri társadalmi feladatai miatt. Róla azt tartotta a fáma, mindenbe beleszólt, mindent megkritizál, mignem „csinálnád te is, ha olyan jól tudod mondogatni!” felkiáltással ráosztották az első feladatot. Azt mondja és szavain átsüt az őszinteség: „Ha nem bíztak volna rám különmunkát, nem ismertem volna meg én sem ezt a mai önmagamot. Csak halkan merem kimondani, milyen voltam én régen: nagyon magamnak való. Most meg minden érdekkel, amivel jobban tudom megoldani feladataimat. Ezért is tanulok.”

Igen, becsülettel igyekeznek felnőni a feladathoz. Ezt mindenképpen tudni kell, amikor arról beszélünk, hogy fontos, sőt: politikánk szerves része és éppen ezért a párt káderpolitikájának hangsúlyozott célja, hogy a munkás tisztségviselők képviseljék, tolmácsolják a kétkézi munkások gondolatait, véleményét a testületekben, a politikai és szakmai döntésekben a munkásság tapasztalata is érvényesüljön. Az volna a cél, hogy a közéleti tevékenység váljék olyan előkészítő iskolává, amely tapasztalatokkal vértelzi fel az embereket és teszi alkalmassá jelentősebb vezetői feladatok ellátására is. A megyei pártbizottság egyik felmérése szerint a párt, a tanács és a tömegszervezetek, az utóbbi választásoktól eltelt időben minden korábbinál többet tettek a munkás tisztségviselők munkájának segítésére, mégpedig politikai képesséssel, alapos tájékoztatással és azzal is, hogy a testületi döntések előkészítésébe bevonják őket, munkamódszereket ismeretnek — de amíg nem valósul meg a munka egyenletesebb elosztása, az az elv, hogy a testületekben dolgozó fizikai munkásoknak lehetőleg csak egy megbízatása legyen, addig nem tettünk meg mindent. Sőt: gátoljuk jó közéleti szereplésüket a feladatok halmozásával!

Érdekes vita kerekedett erről, amikor kendergyári beszélgető partnereimnek felvettem: hogyan lehetne megosztani a munkát, melyik feladatukat kellene vagy lehetne más vállára rakni. Eddig a kérdésig nem értettem, miért nem panaszkodik például az az asszony, aki tanácsagként

a bolt nyitvatartásának megváltoztatásáért és a Szőregi úti járdaépítésért harcol aztán rohan az SZM-értekezletre és mellesleg rajta a szocialista brigád gondja. Mindent igyekszik munkaidőn túl végezni, nemcsak azért, mert ez a társadalmi munka lényege, hanem mert neki, a brigádvezetőnek kell élenjárnia a napi termelőmunkában is. Igaz, azt is mondták, hogy nehéz kiválasztani, ki az alkalmas ember, aki helyettük vigye tovább a dolgokat — mert most nagy nemzedékváltás várható a gyárban: sokan nyugdíjba mennek hamarosan, a fiatalok jelentős része meg gyermekgondozási segélyre — de ezt csak mellesleg említették. Azt vallották: győzik ok. Nem azért ültek le beszélgetni, hogy sajátassák magukat.

Higgyem el? El kell hinnem; mert mondták!

Most hadd fedjem fel lapjaimat: azért nem írom ki teljes nevüket, mert becsületos, egyes embereknek ismertem meg őket, de ezt az egyet — hogy nem fáradtak, nem agyonhajszoltak — nem hiszem el nekik. Keresem a választ, miért akarják velem elhitetni. Sokáig forgattam szavaikat rögzítő jegyzetfüzetem lapjait és nehéz döntés volt, de leírom, amit gondolok: egy rossz értelmezett presztizsfeltételről van szó. Azt kellett leszűrni — gondolják utánam! —, úgy vélekednek ezek a nagyon sokat dolgozó asszonyok, hogy kevesebbek lennének mások szemében, ha bevallják: ennyit nem győznek. Én nem tudok mások fejével gondolkodni, de azt hiszem, azt a világon mindenkinek meg kell értenie: ennyi munkát nem lehet végezni senkivel, mert ennyi munkát jól megoldani nem is lehet!

Amikor ezt leírom, vállalom, hogy megharagszanak rám ezek az asszonyok, akik barátságukba fogadtak, mert ezt olvasván azt hiszik, belemagyaráztam szavaikba, ok nem így mondták. Nem állíthatom, hogy esetleg titokban mégis ezt gondolják-e. Vállalom nehezteletésüket, de arra kérem őket, higgyék el, jót akarok, amikor érettük beszéllek. Elnézem, mikor egy-egy únepeségen a közéleti emberek, társadalmi munkások kitüntetésüket viselik. Tisztelet és becsület övezze őket, mert nem akárméért kapták. De gyomorfelelyüket, a szívbántalmak jelző üzenetét nem viselik nyilvánosan, pedig legtöbben, sajnos, azt is megszerezték.

Csak feltételezem-e, hogy emberek tántorognak közöttünk, feladatokról túlterhelten, hajszoltan és kialvatlanul? Én is, te is és mindenki látja. S ha nem is panaszkodnak, kötelességünk velük megosztani a munkát. Miattuk, értük. Mert a feladatok, de aki sokat vállal, sem felkészülni, feltöltödni, sem elmélyülni a kérdések lényegében nem tud, s az önemésztés kelepcéjében nyugtot nem talál, pihenni, felfrissülni, megújulni nem képes, s ez oda vezet, hogy idő nap előtt tönkremegy.

Társadalmunknak jókedvűen, frissen alkotó, lelkesedésben, lendületben megújulni tudó emberekre van szüksége. Mindenkire annyit bízunk hát és mindenki annyit vállaljon, hogy elbírja a teendőket szorítását!

SZÓKE MÁRIA